

KALA-JARIISTARAPORTTEJA nro 61

*Kari Mikko Vesala, Asmo Honkanen,
Juha Jurvelius, Juhani Salmi ja Pekka Salmi*

Enemmän hinnan kuin luonnon armoilla

**Ammattikalastajatutkimuksen
kvalitatiivista metodiikkaa**

Helsinki 1996

RIISTAN- JA KALANTUTKIMUS

Vesala Kari Mikko, Honkanen Asmo, Jurvelius Juha, Salmi Juhani ja Salmi Pekka

Enemmän hinnan kuin luonnon armoilla - ammattikalastajatutkimuksen kvalitatiivista metodiikkaa

Tutkimusraportti

Ammattikalastuksen profiilit (312040)

Ammattikalastajat ovat joutuneet viime aikoina yhä suurempien muutospaineiden eteen. Kalastusta tullaan ohjaamaan yhä tiiviimmin, joilloin päätöksenteon perustana tulee olla ammattikalastuksen rakenteen ja toimintaedellytysten sekä ammattikalastajien lähtökohtien hyvä tuntemus. Ammattikalastuksen profiilitutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa ammattikalastuksesta sekä kalastajan arkipäivän ongelmista ja näkökulmista.

Muutospaineet asettavat uusia haasteita myös tutkimukselle. Erilaisten muutosten seurausten ja muutosedellytysten arvioimiseksi on noussut tarve saada aiempaa enemmän tietoa myös muutosten kohteena olevien ihmisten ajattelutavoista. Tällaisen tiedon saamiseksi vaaditaan myös kvalitatiivisten aineistojen ja analyysitapojen käyttöä. Ammattikalastuksen profiilitutkimuksessa käytettiin kahta toisiaan täydentävää menetelmää: strukturoitua lomakehaastattelua ja vapaamuotoista nauhoitettua teemahaastattelua.

Kaikkiaan haastateltiin 267 merialueen ja sisävesialueen ammattikalastajaa. Tässä raportissa keskitytään aluksi kuvaamaan kvalitatiivista teema-aineistoa ja sen keruuprosessia. Raportin pääpaino on aineiston luokittamisessa ja luokittavan sisältöanalyysin tulosten esittelyssä. Käytettyä menetelmää ja aineiston käyttömahdollisuuksia pyritään havainnollistamaan esimerkin avulla.

Kvalitatiiviset menetelmät, ammattikalastus, teemahaastattelu, diskurssioanalyysi, kalan hinta

Kala- ja riistaraportteja 61

951-776-056-6

1238-3325

23 s.

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Elinkeinokalatalouden tutkimus
PL 202
00151 Helsinki
Puh. (90) 228 811 Fax (90) 631 513

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

JOHDANTO

Talous- ja tuotantoelämän rakennemuutokset kohdistuvat lisääntyvinä paineina erityisesti alkutuotantoa harjoittaviin väestöryhmiin. Nämä muutospaineet asettavat uusia vaatimuksia myös tutkimukselle. Esimerkiksi maataloutta ja kalastusta koskeva tutkimus on perinteisesti nojautunut kvantitatiivis-tilastolliseen metodiikkaan. Erilaisten muutosten seurausten ja muutosedellytysten arvioimiseksi on kuitenkin noussut esiin tarve saada aiempaa enemmän tietoa myös muutoksen kohteena olevien ihmisten ajattelutavoista ja näkökulmista. Tällaisen tiedon saamiseksi vaaditaan myös kvalitatiivisten aineistojen ja analyysitapojen käyttöä.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) käynnistämässä ammattikalastuksen profiilit -tutkimushankkeessa on strukturoidun tilastoaineiston lisäksi kerätty laaja kvalitatiivinen teemahaastatteluaineisto, jonka avulla kartoitetaan tarkemmin ammattikalastajien näkökulmaa työhönsä liittyviin kysymyksiin (Salmi ym. 1996). Tässä artikkelissa esitellään kyseinen kvalitatiivinen aineisto, sen keruuprosessi, luokittavan sisältöanalyysin tulokset ja arvioidaan aineiston käyttömahdollisuuksia esimerkkianalyysin avulla.

Tällainen menetelmäpainotteinen tarkastelu on perusteltua useammastakin syystä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei yleensä pyritä tilastolliseen edustavuuteen, vaan kysymys on kulttuuria tuntevien informanttien käyttämisestä, case-tutkimuksesta jne. Tässä tapauksessa haastatteluaineisto on harvinaisen laaja. Ositetulla otannalla poimitut haastatellut edustavat lähes 10% Suomen koko ammattikalastusyrityksistä. Aineiston ulkoinen validiteetti eli sen pohjalta saatavien tulosten siirrettävyys (ks. Huotelin 1992, 39) kalastajakuntaan laajemmin on siis mahdollista perustella myös tilastollisesti.

Toiseksi: aineiston laajuus nostaa erityisen tärkeäksi kysymyksen analyysimetoista. Kvalitatiivinen analyysi on usein varsin työlästä ja aikaa vievää. Laajan aineistokokonaisuuden käyttömahdollisuudet lisääntyvät huomattavasti jos on tehty aineistoa järjestävä luokittava analyysi, jonka tuloksia tutkijat voivat käyttää hakemistona. Tässä artikkelissa esitellään yksi mahdollisuus tällaiseen menettelyyn. Kolmanneksi: aineisto hakemistoinen tullaan arkistoimaan RKTL:ään, jossa harkitaan tapauskohtaisesti sen käytöstä. Aineiston käytön perusteena tulee olla haastateltavien identiteettisuojaan säilyminen. Artikkelin eräänä tavoitteena on tarjota laajemmalle tutkijajoukolle mahdollisuus arvioida aineiston käyttöarvoa.

Neljänneksi: aineisto oletetaan kiinnostavaksi paitsi kalastuselinkeinon tutkimuksen, myös yleisemmältä yhteiskuntatieteelliseltä ja kulttuurintutkimukselliselta kannalta. Tässä artikkelissa esiteltävä esimerkkianalyysi kertoo mm. siitä, miten helposti yhteiskuntatieteissä paljon keskusteltu elämäntapaproblematiikka nousee esiin kalastajien puhetta eriteltäessä.

AINEISTON KERUU

Ammattikalastuksen profiilit -aineisto kerättiin sekä strukturoituna lomakehaastatteluna että teemahaastatteluna. Perusjoukkona oli merialueen ja sisävesialueen ammattikalastajat. Tutkittavat poimittiin ositetulla otannalla RKTL:n ammattikalastajarekisteristä. Kaikkiaan haastateltiin 267 kalastajaa, noin 7 % koko kalastajakunnasta. Tutkimuksesta kieltäytyi yhteensä 29 henkilöä.

Strukturoitu aineisto kerättiin henkilökohtaisilla haastatteluilla riittävän osallistumisen varmistamiseksi. Täten oli luontevaa tehdä myös teemahaastattelut kaikkien kanssa, mikä käytännön seikka osaltaan johti harvinaisen laajan kvalitatiivisen aineiston keräämiseen.

Otannan perusteena oli ammattikalastajakunnan segmentointi, jossa sovellettiin maa- ja metsätalousministeriön meri- ja sisävesialueille tekemää pyyntimuodon mukaista jaottelua (taulukko 1). Tällä jaottelulla otanta saatiin myös alueellisesti koko maata edustavaksi.

Taulukko 1. Kalastajien perusjoukko, otantasuhde ja poimittuun otokseen sattuneiden kalastajien jakautuminen pyyntitaparyhmittäin.

	Perusjoukko	Otantasuhde %	Otoskoko
MERIALUE			
Troolikalastajat			
- alus alle 18 m	84	24	20
- 18-28 m	67	24	18
- yli 28 m	11	100	11
Ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	83	24	20
Seisovilla pyydyksillä lohta kalastavat	145	24	35
Suomenlahdella lohta kalastavat	98	24	24
Yhdiste-ryhmän kalastajat	115	24	28
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	1173	5	54
Tuntematon	<u>288</u>		
Yhteensä	2064		210
SISÄVESIALUE			
Troolikalastajat	95	20	19
Talvinuottaajat	118	20	24
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	626	3	17
Tuntematon	<u>345</u>		
Yhteensä	1184		60

Haastattelijoina toimi kaikkiaan 14 henkilöä, jotka olivat RKTL:n eri puolilla Suomea sijaitsevien toimipisteiden henkilökuntaa. Kalastajien toimintaympäristö oli siten haastattelijoille tuttu. Haastattelijoille järjestettiin erikseen koulutustilaisuus, jossa paneuduttiin haastattelemisen tekniikkaan ja taktiikkaan.

Haastattelut sovittiin etukäteen puhelimitse ja ne tehtiin pääsääntöisesti haastateltavien luona. Haastattelut tehtiin 1.11.1994 ja 30.11.1995 välisenä aikana. Teemahaastatteluissa käytetyt pääteemat olivat seuraavat:

1. Kalastajaksi ryhtyminen
2. Kalastus ammattina
3. Kalastuksen muutokset
4. Kalastuksen lopettaminen
5. Kalaresurssit ja kalastuksen ohjaus
6. Kilpailu ja yhteistyö
7. Tiedon saaminen ja päätöksenteko
8. Kalatalousalan instituutiot
9. Muutokset ja tulevaisuus

Kunkin pääteeman käsittelyä varten oli muotoiltu muutama täsmentävä kysymys. Haastatteluiden annettiin edetä näiden teemojen puitteissa varsin vapaamuotoisesti. Tavoitteena oli antaa keskustelun kulkea pitkälti haastateltavan ehdoilla.

Teemahaastattelujen pituudet vaihtelivat puolesta tunnista kolmeen ja puoleen tuntiin. Joissain tapauksissa haastatteluun osallistui myös muita ruokakunnan jäseniä, joiden kommentit otettiin osaksi aineistoa. Haastattelut nauhoitettiin. Nauhoitetut dialogit muutettiin sanatarkasti kirjoitetuksi tekstiksi (ks. Hirsjärvi & Hurme 1985, 109-110). Tekstiin sisällytettiin tauot, toistot, täytesanat, naurahdukset, yms. Kuitenkaan esimerkiksi keskusteluanalyttisen metodiikan mukaista merkintätarkkuutta ei ole noudatettu. Varsin tarkan kirjauksen tavoitteena oli säilyttää puhutun tekstin merkityssisältö mahdollisimman aitona.

Aineiston keruuprosessin arvioimiseksi haastattelijat kirjasivat havaintonsa kustakin haastattelutilanteesta. Kirjausten pohjalta haastatteluiden kulkua tarkasteltiin erillisissä jälkipalavereissa. Palavereissa esiintulleita epäkohtia pystyttiin karsimaan vielä keruuprosessin kuluessa. Joissain tapauksissa oli nauhoitusteknisiä vaikeuksia. Eräissä tapauksissa esiintyi varauksellista tai epäluuloista suhtautumista itse tutkimusta ja erityisesti haastattelujen nauhoitusta kohtaan. Varsin mittavan aineiston keruu sujui kuitenkin kokonaisuudessaan hyvin: valtaosa haastatteluista suhtautui tutkimukseen myönteisesti ja hyväksyi tutkimuksen tuoman mahdollisuuden ilmaista näkemyksiään. Haastattelun etenemisessä näkyi, että hieman virallisen ja muodollisen

tuntuksen kyselylomakkeen täyttämisen jälkeen haastateltavat pääsääntöisesti innostuivat keskustelemaan heille esitetyistä teemoista monipuolisesti ja avoimesti.

AINEISTON LUOKITTAMINEN

Lähes kolmensadan kalastajan teemahaastattelujen tuloksena syntyi varsin laaja kvalitatiivinen aineisto, puhtaaksi kirjoitettuna noin 5500 sivua tekstiä. Kuten Alasuutari (1993, 67) toteaa, "ominaista laadulliselle aineistolle on sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus". Suhteellisen avoimen teemahaastattelumetodin vuoksi aineiston kompleksisuus on ilmeistä jo temaattis-sisällöllisellä tasolla. Alkuperäiset teemat eivät kattaneet läheskään kaikkia haastatteluissa esiin nousseita puheenaiheita. Miten tällaista laajaa, moni-ilmeistä aineistoa voidaan lähteä analysoimaan?

Erilaisia laadullisen analyysin näkökulmia tai periaatteita on olemassa lukuisia (esim. Alasuutari 1993; Tesch 1990). Tavallista on, että valittu teoreettis-metodologinen näkökulma sanelee pitkälti myös sen, miten aineistoa käsitellään raakatasolla. Tämä sisältää mm. päätökset siitä, minkälaisen havainto- tai tarkasteluyksiköiden tasolla aineistoa lähdetään erittelemään. Yksi näkökulma perustelee sanojen tai termien poimimista aineistosta, toinen lauseiden tai virkkeiden, kolmas tietynlaisten sisällöllisten kokonaisuuksien, neljäs arvottavien kannanottojen jne. Useimmille analyytisille näkökulmille on yhteistä se, että niissä voidaan erottaa kaksi tasoa: aineistoa havaintoyksiköiden avulla luokitettava analyysi ja tämän luokittamisen tuloksia tulkitseva analyysi. Alasuutarin (1993) termein ilmaistuna, aineistosta pelkistetään tai tuotetaan havaintoja, joiden avulla sitten yritetään vastata tutkimuskysymykseen, "ratkaista arvoitus".

Aineistoa luokittavan analyysin mielekkyys on helppo nähdä esimerkiksi vertaamalla sitä havaintopsykologiaan. Laaja ja moni-ilmeinen aineisto muodostaa kokonaisuuden, josta on sellaisenaan vaikea nähdä mitään jäsentyneitä hahmoja. Pelkästään aineistoa läpikäymällä on vaikea selkeästi referoida ulkopuoliselle, mitä aineisto sisältää. Tästä syystä aineisto on jotenkin järjesteltävä tai luokitettava, että voisi nähdä ja tunnistaa mitä kaikkea siinä itse asiassa on. Kuten Alasuutari (1993, 175) toteaa, näin menettelemällä aineistosta saadaan esille enemmän "kuin mitä voi paljaalla silmällä nähdä".

Havaintopsykologinen analogia tuo esiin myös sen, että samassakin aineistossa voidaan havaita monenlaisia asioita. Erilaiset teoreettis-metodologiset näkökulmat ohjaavat luokittamaan aineistoa eri tavoin ja näinollen myös nostavat siitä esiin erilaisia hahmoja. Ammattikalastuksen profiilit -hankkeen teemahaastatteluaineiston kohdalla kysymys luokittavan analyysitavan valinnasta oli erityisen merkityksellinen. Jo aineiston laajuus asetti käytännöllisen kriteerin: luokitettava analyysi on aina työläs, eikä sitä ole tutkimuksen resurssoinnin kannalta mahdollista tehdä kovin monilla eri

tavoilla ja monista eri näkökulmista. Hankkeen keskeisenä ajatuksena oli saada aineiston kautta tietoa kalastajien omasta näkökulmasta ja heidän ajattelustaan. Toisaalta ideana laajan aineiston tuottamisessa oli myös se, että näin mahdollistettaisiin useita erityisemmistä näkökulmista ja kysymyksenasetteluista tehtäviä tutkimuksia ko. aineiston avulla. Luokittavan analyysin näkökulman tulisi siis olla riittävän yleinen tai laaja, jotta sen tulokset olisivat mahdollisimman monipuolisesti hyödynnettävissä.

Asetelman vaatimukset olivat siis vastaavat kuin esimerkiksi erilaisten arkistoaineistojen kohdalla. Aineiston käyttökelpoisuutta erilaisten tutkimusintressien kannalta voi ratkaisevasti lisätä se, että on olemassa jonkinlaiseen luokittamiseen perustuva hakemisto ikäänkuin karttana, jolla aineistossa voi suunnistaa ja etsiä sieltä jotain. Samalla tällainen hakemisto voi - parhaassa tapauksessa - olla itsessään yhdenlainen analyttinen tulos, joka tekee aineistoa näkyväksi ja tätä kautta mahdollistaa tulkitsevaa analyysia siitä.

Luokittavan analyysin kohdalla päädyttiin temaattis-sisällöllisen näkökulman käyttöön¹. Tällä ei suinkaan ymmärretty perinteisen sisällönanalyysin mukaista sanojen poimintaa ja niiden frekvenssin laskentaa (ks. Holsti 1968; Tesch 1990, 79-80; Moilanen & Roponen 1994, 27-30), vaan kvalitatiivista, aineistossa esiintyvien erilaisten teemojen ja keskustelun kohteena olevien asiasisältöjen kartoitusta. Sisältöelementtejä ei myöskään etsitty pyrkien saamaan aikaan mitattavia muuttujia, vaan yksinkertaisesti etsien vastausta kysymykseen 'mistä kaikista asioista haastatteluissa keskustellaan', tai tarkemmin 'minkälaisia asioita koskevasta keskustelusta aineistossa esiintyy havaintoja'. Luokittavan analyysin havaintoyksiköksi määräytyi tällä perusteella jotain tunnistettua asiasisältöä tai teemaa koskeva tekstipätkä - mikä saattoi vaihdella lauseesta useiden virkkeiden ja repliikkien mittaiseen jaksoon.

Temaattis-sisällöllisen näkökulman käytöllä tähdättiin aineiston järjestämiseen helpommin hallittavissa ja käsiteltävissä oleviin havaintoluokkiin. Tämä tehtiin kuitenkin siten, että aineiston ominaisluonne, mm. käytettyjen termien ja ilmausten keskusteluyhteydellinen konteksti säilyy mukana havainnoissa. Toisaalta oletettiin, että tällaisen luokittamisen kautta muodostuva kokonaiskuva jo sinänsä kertoo jotain haastateltujen näkökulman jäsentymisestä.

Luokittavan analyysin toteuttamiseksi tehtiin esitutkimus, jolla rakennettiin alustava "analyysiharava". Kaksitoista haastattelua käytiin läpi poimien niistä kaikki tekstissä eksplisiittisesti esillä olleet - eli sanoin suoraan ilmaistut - teemat ja asiasisällöt. Keskenään samanlaiset havainnot koottiin omiin luokkiinsa. Tällainen sisällöllinen luokittaminen noudattaa ns. loogisen tyypittämisen periaatetta (Bateson 1970). Esimerkiksi jos löytyy havaintoja, joissa puhutaan 'verkoista', 'katiskoista', 'sioista'

¹ Sisällöllistä luokittamista voitaisiin tehdä myös esimerkiksi käsitteanalyttisestä tai etnosemanttisesta näkökulmasta. Kokonaan toisentyyppinen luokittamisen näkökulma on statuksellinen eli tiedon käyttöön ja asemaan liittyvä näkökulma. (Bateson 1970; vrt. Vesala 1994) Austinilainen puheaktiteoria ja retorinen argumentaatioanalyysi ovat esimerkkejä, joissa korostuu aineiston luokittaminen stuksellisesta näkökulmasta.

ja 'lohista', niin kaksi ensinmainittua voidaan sijoittaa omaan luokkaansa keskinäisen samanlaisuuden periaatteella ja kaksi viimeksi mainittua vastaavasti omaansa. Nämä luokat voidaan sitten nimetä vaikkapa 'pyydyksiksi' ja 'kaloiksi', mikä tuo samalla esiin eri luokkiin sijoittuvien havaintojen keskeisen eron.

Esitutkimuksessa päädyttiin tulokseen, jonka mukaan havainnot näyttivät luontevasti sijoittuvan 33 sisältöluokkaan, jotka taas jakautuivat viiteen pääluokkaan. Varsinaisen, koko aineistolla tehtävän luokittamisen etenemisen myötä muutama sisältöluokka yhdistettiin samaksi ja pari uutta luokkaa muodostettiin uudenlaisten havaintojen tullessa esiin. Kaiken kaikkiaan esitutkimuksella muodostettu harava kuitenkin toimi varsin hyvin: koko aineisto oli mahdollista kattavasti luokitella sen avulla.

Aineistosta löydetty sisältöluokat olivat lyhyesti nimettyinä (täydellinen luokittelu liitteenä):

I. OMA KALASTAJUUS

1. Kalastajaksi ryhtyminen ja sen vaiheet
2. Pyyntistrategia ja vapaa-ajan jaksottuminen
3. Kalastus tulonlähteenä ja sivuansiot
4. Perhe ja sukulaiset
5. Yhteiskalastus ja palkattu työvoima
6. Pyyntivälineistö ja muu kalastusomaisuus
7. Velat ja rahalliset investoinnit
8. Saadut tuet ja korvaukset
9. Menestyksen ja kannattavuuden arviointi
10. Kalan markkinointi
11. Jalostustoiminta
12. Kalastaminen työnä, työturvallisuus ja terveysriskit
13. Ammatin arvostus ja tulevaisuus
14. Kalastajan omaa yritystoimintaa koskevat tulevaisuudenkuvat ja toimintasuunnitelmat

II LUONTO JA YMPÄRISTÖ

21. Luonto ja luonnonvoimat
22. Saaliskohteet ja kantojen muutokset
23. Hylje
24. Saasteet

- 25. Meriliikenne
- 26. Vesistöjen rakentaminen ja ruoppaukset
- 27. Luonnonsuojelu

III TOISET KALASTAJAT

- 31. Toiset kalastajat yleensä
- 32. Salakalastus
- 33. Kilpailu
- 34. Yhteistyö
- 35. Toisilta kalastajilta saatu tieto ja taito
- 36. Kalastajajärjestöt

IV YHTEISKUNTA

- 41. EU
- 42. Kalastuksen ohjaus
- 43. Vesialueen omistus, kalastusluvat ja valvonta
- 44. Viranomaisten välittämä tieto, tiedotus
- 45. Viranomaisille tehtävät selvitykset ja korvaushakemukset
- 46. Verot ja verottaja
- 47. Viranomaisten toiminta yleensä

V ASIAKKAAT JA MARKKINAT

- 51. Kalan hinta ja hinnanmuodostus
- 52. Ostajat, asiakkaat ja kysyntä

Luokittavassa analyysissä koko aineistosta muodostettiin 36 erillistä tekstitiedostoa, joihin on poimittu kaikki kutakin teemaa tai asiasisältöä koskeva havaintoaines. Luokat eivät ole toisiaan poissulkevia vaan samakin tekstipätkä saattaa sisältyä useampaan luokkaan. Tämä on luontevaa siksi, että samassa yhteydessä saatetaan viitata useampaan teemaan tai asiaan. Eri sisältöluokkien väliset yhteydet ovatkin yksi jatkoanalyysien mahdollinen kohde.

Merkille pantavaa on, että nyt tehdyssä luokittavassa analyysissä aineistosta paljastui useita sellaisia teemoja, jotka eivät sisältyneet haastattelujen tekemisessä käytettyihin alkuperäisiin teemoihin (mm. hylje, saasteet, meriliikenne). Analyysi siis antaa kokonaiskuvan siitä, mitä kaikkea tulee esiin kun kalastajat innostetaan keskustelemaan omaan työhönsä liittyvistä asioista muutamaa lähtöteemaa virikkeenä

käyttäen. Tällainen analyysi ei toisaalta kerro vielä mitään siitä, miten näistä asioista puhutaan.

Vaikka vakuuttavat johtopäätökset kalastajien näkökulmasta onkin syytä perustaa systemaattisesti tehdyille tulkitseville analyyseille, yksi "vaikutelmanomainen" johtopäätös luokittavan analyysin tuloksista on mahdollista esittää jo tässä vaiheessa. Kalastajien puheen ytimessä on heidän oma kalastajuutensa ja heidän suhteensa luontoon ja ympäristöön, erityisesti alkutuotteeseen kalaan. Tämä taas suhteutuvat sitten laajempaan yhteyteen eli toisiin kalastajiin ja edelleen yhteiskuntaan. Tavallaan ulkopuolella tai hieman syrjässä tästä kokonaisasetelmasta on kuluttaja, asiakas ja markkinat (kuva 1). Tällainen vaikutelma syntyy olettamalla löydettyjen sisältöluokkien heijastavan kalastajien ajattelun skemaattisuutta siten, että puheen monipuoliset sisältöluokat kertovat myös ajattelun suuntautumisesta ja puheena olevien asioiden tärkeydestä puhujien näkökulmasta.

Olennaista tässä yhteydessä on kuitenkin se, että luokittavan analyysin kautta massiivisen tuntuinen teemahaastatteluaineisto on saatu helpommin käsiteltävään muotoon. Se on saatu järjestetyksi tarkempien analyysien ja tutkimusten palvelukseen. Muodostettu sisältöluokitus toimii hakemistona, jonka avulla aineistosta voidaan lähteä etsimään vastauksia erilaisiin tutkimuskysymyksiin.

Kuva 1. Kalastajan asema kalatalouden kentässä - tulkinta haastatteluaineiston mukaisesta kokonaiskuvasta.

ESIMERKKI: KALAN HINTA JA HINNANMUODOSTUS

Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin sisältöluokkaa "kalan hinta ja hinnanmuodostus" esimerkkinä, joka valottaa aineiston luonnetta ja myös siitä tehtävien analyysien mahdollisuuksia. Tämä teema vaikutti kiinnostavalta paitsi yleisen ajankohtaisuutensa myös edellä mainitun, asiakkaita ja markkinoita koskevan havaintoaineiksen erityisaseman vuoksi. Tarkastelussa on mukana 52 haastattelusta poimitut kyseistä teemaa käsittelevät aineistokohdat, kaikkiaan noin 220 sivua tekstinä. Tämä määräytyi yksinkertaisesti siten, että koko aineiston luokittamisprosessi oli tässä vaiheessa kun analyysi aloitettiin (elokuussa 1995).

Analyysi tehtiin argumentatiivisen diskurssianalyysin (esim. Billig 1988) näkökulmasta siten, että tekstistä poimittiin kalan hintaa ja hinnanmuodostusta koskevat argumentit. Näillä ymmärrettiin tässä yhteydessä sekä asiaa koskevia kannanottoja että niiden perusteluja. Nämä referoitiin tiivistäen väittämiksi, kuitenkin mahdollisimman lähellä alkuperäisiä ilmauksia olevaan muotoon. Esimerkiksi:

" Me ainaki o sovittu, et se täytyy pysyy siin 2,60:s, et ei sen alta kannat vetää. Ei ilmatteeks kannat vetää, jos meinaa jotai investoir, ni ei kannata ilmatteeks vetää sillo, ja jos meinaa et tämä jotenki jatkuu, tämä viäl, ni eihä siit tul mitää sillo, jos se panna kauhee alas, ni tää kalusto menee semmoseks, ettei tääl pysty kalastaa kukkaa niil."

Referoiva tulkinta väitteestä: jos hinta laskee, ei ole enää kannattavaa kalastaa.

Lähtöoletuksena tarkastelussa oli se, että tällainen analyysi toisi esiin kokonaiskuvan sekä haastateltujen tavasta sisällöllisesti jäsentää kalasta saatavaa hintaa ja hinnanmuodostusta koskevia kysymyksiä että heidän asennoitumisestaan asiaan (vrt. Vesala 1992).

Kaikkiaan analyysillä poimittiin hieman yli 200 erilaista väittämää. Tämän jälkeen samanlaiset väittämät sijoitettiin omiin luokkiinsa. Vaikka väittämätasolla luokkien rajat eivät aina olleetkaan yksiselitteisiä, niin varsin luontevan tuntuisesti löytyi neljä pääluokkaa: a) väitteet liian alhaisesta kalan hinnasta, b) tämän väitteen perustelut, c) väitteet hinnanmuodostuksen osatekijöistä ja d) väitteet hinnan muutosmahdollisuuksista. Näissä oli toki kussakin tunnistettavissa useita alaluokkia. Löydetyt luokat olivat lyhyesti kuvailtuna ja suorilla aineistositaateilla havainnollistettuina seuraavanlaisia.

a) Hinta on liian alhainen

Ensinnäkin erottuivat kalan hintaa koskevat väittämät, joissa valtaosassa esitettiin kalastajan saama hinta liian alhaiseksi. Esimerkiksi:

"tämä on aiva olematon, tämä hinta, että sillä ei pääse muuta ko suurilla määrillä palakoille" (11231)

"niinku lohen hinnassa ja näissä, et se on pudonnu niin rajusti siitä mitä on joskus ollu." (30222)

Hinnan todettiin laskeneen vuosi vuodelta. Vaikka joidenkin kalalajien (lahna, muikku, turska) ja joissain tapauksissa toisten kalastamien lajien kohdalla hintaa pidettiin kohtuullisena, niin puhujan itsensä saamaa hintaa pidettiin liian alhaisena.

b) Kannattavuus hinnan kriteerinä

Toiseksi erottuivat perustelut väitteelle, että hinta on liian alhainen. Näissä vedottiin mm. kalan hyvään laatuun. Esimerkiksi:

"niinko mää tuosta silakasta justiin sanno, että ei se oo, sen hinta ei oo missään suhteessa siihe kalan laatuun ja sen hyvytyteen nähden" (84133)

Monipuolisimmin käytettiin kuitenkin perusteluna kalastajan toiminnan kannattavuutta. Kalastajan pitäisi saada hinta, jolla hän pärjää. Juoksevat kulut (mm. polttoaine) ovat nousseet, niiden lisäksi on kyettävä huolehtimaan investoinneista ja tietysti saatava perheelle riittävä toimeentulo. Jatkuvasti laskeneen hinnan esitettiin olevan kannattavuusrajoilla. Esimerkiksi:

"jos se menis sillai, et se pysys, kala hinnat ja nämä pysys tämmösen ja sen vert se täytyy saar rahaa kuitenkin tästä kalastamisest, et pystyy pitää ittens kunnos ja paati kunnos, nii sillo se kannattaa.." (10954)

"jos mää olisin tämmösil papereil lähteny tätä paattii hakemaa ja esittäny laskelmat, tällai kala hinna, nii en mää ois saanu lainaa ulos eres" (11055)

Tässä yhteydessä siis kannattavuus ymmärretään perinteisestä voiton maksimointi-ideasta selvän poikkeavasti.

c) Hinnanmuodostuksen peikot

Kolmanneksi erottuivat väitteet hinnan alhaisuuden syistä. Tämä havaintoluokka koostui useista alaluokista. Ensinnäkin vedottiin kalastajien keskinäiseen kilpailuun. Sivutoimisten ja harrastajakalastajien vaikutus mainittiin usein:

"ne ei-ammattimiähet, ne helposti polkee sitä hintaa, niillä ei o se kalan hintaka niin tärkeä, koska ne tekee sitä niinkon harrastuksen vuaks, niillä .. leipä tulee muualta." (11236)

Myös ammattikalastajien sanottiin polkevan hintoja. Jotkut myyvät alle kannattavuushintojen, yhdet käteisen puutteessa, toiset, koska ovat saaneet rahoitusta tarvitsematta lyhentää lainoja. Lisäksi kauppasuhteen aikaansaamiseksi joudutaan myymään alihintaan. Esimerkiksi:

"ko semmosii .. kalastajii o tääläki, et mikkä myy iha olemattoma hinta, koha vaan joku maksaa kalapaatit ja ei .. maksuajal oo mittää välillä ... ei me pystyt kilpailleen .. semmoste kans." (10954)

Kilpailuun liittyen varsin painokkaasti tuotiin esiin suurten saalismäärien hintoja laskeva vaikutus. Esimerkiksi:

"Se (hinta) on tässä pikku hiljaa menny alas vaan. Tarjonta on kovempi ku kysyntä, ja yks pudottaa ensiks, ja toiset peräs ku kauppa ei käy" (50377)

Suurella kalustolla toimivat joutuvat nostamaan suuria saaliita:

"Meijän perinteinen pyynti on hyvin halpaa kalastusta loppujen lopuksi verrattuna näihin suuriin lohiveneisiin, jotka tarvii tosiaanki tällöisiä kymmenentuhannen kilon saaliita keskimäärin peittääkseen pelkästään nämä kulut mitä aiheutuu tästä aluksen käytöstä." (31098).

Kalastuksen keskittyminen sesonkeihin saa aikaan ajoittaista ylitarjontaa ja hinnan laskua. Harrastajakalastajien toiminta samoin kuin kalan rauhoitusajat lisäävät sesonkiefektiä.

Edelleen tuotiin esiin tuontikalan (mm. norjalainen lohi, kanadalainen siika) ja kirjolohen kasvatuksen vaikutus hintojen alhaisuuteen. Vaikka haastatellut usein korostivat suomalaisen kalan korkeaa laatua, niin erityisesti kirjolohen kasvatusta kritisoitiin yleensä kalan arvostuksen laskemisesta. Toisaalta kalastajien käsitys

suomalaisen kuluttajan laatutietoisuudesta ei haastattelujen perusteella ole kovin hyvä:

"Ei kukkan kysele, et onks se priimaa tai onks se välttävää, ku se vaa se välttävä viiva ylitte menee, et se just kelpaa .." (11059)

Kilpailun lisäksi hinnan alhaisuuden syitä koskevana argumenttiluokkana erottuivat väitteet välittäjien, erityisesti vähittäiskauppioiden ja tukkuliikkeiden toiminnasta.

"vähittäiskaupas se o lähteny piälee menee .. minu mielestäni ainaki tai siält saakka se lähtee piälee menee, et kala hinta o liian alhane siäl jo siäl ylhääl (10954)

"Kyl siihen tämän päivän kalan alhaiseen hintaan, ni siihen on tämmösiä keinotekoisii syitä, et markkinat sitä ei oo säädelly, tai tiätysti nii, jos kartelli lasketaan markkinatoiminnaks, ni sit se on tiätysti markkinoit säädelly, mut tota, ei vapaat markkinat. Ei voi millää helvetil olla näin halpaa." (92510)

Kuten edellisestä näkyy, välittäjäportaan toiminta esitettiin itsekkäänä ja usein kyseenalaisena. Äärimuodossa puhuttiin jopa mafiasta. Kokonaiskuva on selvästikin se, että kalastaja on mielestään välittäjien itsekkään voitontavoittelun armoilla. Tämän argumentaation luonnetta on syytä valottaa lisäesimerkeillä:

"ne koettelee, mitä me kestetä ja helveti tyytyväsiä ne on, ko ne saa kalaa halppa, kato, ne ei ikinä oo tehny mitää tappio siitä filee, kato, ne o aina ottanu oma voitto siin .."(11059) "mää ole sitä miältä, et ei se markka enää, kalakauppa, he vois pistää sen sinne häntäpäähä, et ei sitä tarttis koittaa kalastajilt ain otta sitä, et ei tarttis mahrollisimma halval kiristä kalastajilta se kala, niiko kalakauppoje." (837411)

"Emmää tiä, mist syystä se semmone .. kalakauppiatit niinko just semmone ahneus o tullu, et tietysti se o ollu nii helppoo, et se o päässy lipsahtaa ja vanha polve kalastajat, ni se o hyvi harva, ko o osannu pitää puales." (303912)

Edellä mainittujen lisäksi aineistossa esiintyy argumentteja joiden mukaan kalan myrkkypitoisuuksia ja erityisesti saalisennusteita koskevat uutiset laskevat hintoja. Muutaman kerran mainittiin myös valtion hintatuen poistuminen epäkohtana. Toisaalta kuitenkin esitettiin, että tuki oli itse asiassa hyödyntänyt enemmän välittäjiä ja että hintakilpailua oli ollut siitä huolimatta.

d) Muutos ei näytä kannattavalta eikä houkuttelevalta: itseään ruokkivat kehät ja elämäntapa

Edellä esiteltyt havaintoluokat kertovat siitä, miten kalastajat näkevät kalasta saamansa hinnan liian alhaisena, perustelevat tätä toimintansa kannattavuudella ja erittelevät hinnan alhaisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Kysymys on siis tilanteen diagnostisoinnista. Kaikkiaan diagnoosin mukainen ennuste on varovaisen pessimistinen. Kalasta pitäisi saada parempi hinta, mutta hinnan nousuun ei juurikaan

uskota. Toisaalta, ellei hinta edelleen laske, kannattavuuden uskotaan juuri ja juuri säilyvän.

Haastateltujen argumentaatiossa erottuvat kuitenkin vielä neljäntenä pääluokkana reseptinomaiset väitteet siitä, miten asioiden pitäisi kehittyä ja mitä voisi olla tehtävissä.

Ensinnäkin esiintyi argumentteja, joiden mukaan saalismääriä pitäisi saada alhaisemmaksi. Aikarajoituksia mahdollisesti parempina mainittiin mm. kalastajakohtaiset lohikiintiöt sesonkiefektin lievittämiseksi:

"Et venekohtaine kiintiö, ni siinä hän sitä rajotusta ois ja aikarajat poies. Kaloi ois ympär vuade pikkase tarjol koko aika ja hinta ois hiukan paremp väkisin" (103713)

Kokonaisuutena ylitarjonta näyttäytyy haastateltujen argumentaation valossa kuitenkin itseään ruokkivana kehänä, josta on vaikea päästä eroon. Alhainen hinta pakottaa kalastajat suuriin saaliisiin kannattavuuden turvaamiseksi, suuret saalismäärät taas pitävät hinnan alhaisena.

Yhden haastatellun esittämä väite, jonka mukaan *"kalan hintaa kun sais nostettua, niin se vaikuttaisi siihenki, että tota sitä ei tarttis nostaa sitä kalaa niin paljoa tuolta merestä"* (103414) vaikuttaa varsin idealistiselta. Kuinka moni kalastaja todella pienentäisi saaliitaan hinnan noustessa? Toisaalta väite heijastaa omalla tavallaan jo edellä esiin tullutta ajattelua, jonka mukaan kalastajan toimintaperiaatteena on kannattavuus, ei niinkään voiton maksimointi.

Lisäksi esiintyi argumentteja, joiden mukaan kalastajien pitäisi kyetä *"laittamaan hanttiin"* kauppiaille, mm. vetämään yhtenäistä hintapolitiikkaa. Tähän ei kuitenkaan yleisesti uskota, sillä vaikka kalastajat toisinaan neuvottelevat ja sopivatkin hinnoista niin, silti

"hyvin vähän kerrotaan ees, mitä kukin maksaa, että sekin auttaisi jo paljon, että kalastajat sanois reilusti, että mitä he sai lohesta siltä, että voitais vähän ninkun kilpailuttaa, että kyllä niinko ostajia täytyy, ainakin näitä tukkuostajia enemmän kilpailuttaa" (10549)

"on niin eripurasta porukkaa, että ei siinä tunnu omistuvan mikkää" (79515)

Edelleen esiintyi argumentteja, joiden mukaan kalastajalla on mahdollisuus puolustaa kannattavuutta muuttamalla pyyntistrategiaansa. Varsin painokkaasti korostettiin jalostamista (fileeraus, purkittaminen, pakastaminen, jauhaminen) keinona saada parempaa hintaa. Esimerkiksi:

"sehä nousee heti silakka hinta, ni monikymmenkertaseksi, eihä sitä tarvi kummostaka purkkia tehä" (84133)

Samoin tuli useissa haastatteluissa mahdollisuuksina esiin oman suoramyynnin lisääminen ja yleensä markkinointiin ja kuljetuksiin panostaminen. Niin jalostamiseen kuin markkinointiinkin esitettiin kuitenkin pääsääntöisesti varauksellisia kantoja. Molemmat lisäävät työmäärää ja vaativat investointeja. Esimerkiksi:

"Suames o aika huano, ko jottai pakataa, ni siit tullee nii perhana kallis, vaik alkutuotanto olis kui halppa, ni sikko se o kauppa, ni se maksaa moninkertasest ulkolaissi nähre (700316)

Jalostamisen ja markkinoinnin kautta saatavan paremman hinnan vaatimus olisi siis toiminnan laajentaminen. Tämän kannattavuutta useissakin haastatteluissa epäiltiin kalan alhaiseen hintaan vedoten. Näkymä on siis jälleen itseään ruokkivasta kehästä. Paremman hinnan saamiseksi olisi investoitava, mikä taas ei kannata, koska hinta on niin alhainen. Toisaalta varauksellisuutta toiminnan laajentamiseen alkutuotannon ulkopuolelle perusteltiin myös yksioikoisesti omalla haluttomuudella. Esimerkiksi:

"jos se menee siihen, et tämä kalan hinta putoo kauheen alas ni sillo siin o pakko jättää välist joku pois, mut se on taas huono asia, jos siit välist jätetään joku pois, koska kerra nyt tämä menis hyvi minu miälestäni tämä, et siinno joku, ketä hoitaa ne fileeraukset ja markkinointi ja semmone" (10954)

Puuttumatta kannattavuutta koskeviin taloudellis-rationaalsiin perusteluihin on kalastajien esiintuoma yleinen haluttomuus laajentaa omaa toimintaansa jalostukseen ja markkinointiin johdonmukaista sen kanssa, miten he hinnanmuodostusta koskevilla kannanotoillaan kuvailevat koko välittäjäportaan toiminnan varsin negatiivisin äänenpainoin. Kärjistäen tulkittuna tämä toiminta edustaa heidän näkökulmastaan "kieroa" ja itsekästä voitontavoittelua erotuksena rehellisestä ja reilusta ammattikalastuksesta.

Kaikkiaan vaikka kalastajat näkevät monenlaisia vaihtoehtoja hinnan kohentumiseksi he suhtautuvat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa varauksellisesti. Hinta näyttää muotoutuvan kalastajan toimintakentän ulkopuolella: viranomaiset aikarajoituksineen ja tutkijat saalisennusteineen, harrastajakalastajat, välittäjät ja kauppiat kaikki polkevat hintoja alas, kalastajat itse pakotetaan tuotanto- ja kilpailukierteeseen, joka laskee hintoja. Kysymyksessä on systeemi, jossa kalastaja on *"enemmän hinnan kuin luonnon armoilla"* (88317). Tehokkain tapa vaikuttaa asiaan näyttäisi olevan toimintakentän muutos jalostuksen ja markkinoinnin suuntaan. Muutoksen taloudellis-rationaalisten epäilyjen lisäksi nousee kalastajien kannanotoista kuva periaatteellisesta haluttomuudesta siihen. Niinpä heidän argumentaatiotaan luonnehtiva yleispainotus on ytimekkäästi: kalasta pitäisi saada sellainen hinta, että kalastajan kannattaa jatkaa elinkeinoaan entiseen tapaan.

Näin esitetyn kokoavan tulkinnan valossa näyttää aineisto tukevan tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä ajatuksia ammattikalastuksesta elämäntapana (Bærenholdt 1991; Salmi P. & Salmi J. 1995). Haastateltujen argumentaatioissa on selkeästi tunnistettavissa alkutuotannollisen, kannattavuus- ja toimeentulonäkökohtiin enemmän kuin voiton maksimointiin perustuvan toiminnan jatkuvuuden puolustaminen. Merkillepantavaa on, että tällainen näkökulma nousee esiin korostuneen

taloudellisen teeman, hinnan ja hinnanmuodostuksen ja sen puitteissa pysyttelevän argumentaation yhteydessä. Elämäntapanäkökulmanhan voi ajatella helpoimmin nousevan esiin alueellisiin, ekologisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, perinteisiin jne. keskittyvän puheen kautta.

LOPUKSI

Kalastajien näkökulmaa ja ajattelutapaa koskevat johtopäätökset on tässä yhteydessä tarkoitettu esimerkinomaiseksi ja yleisluontoiseksi. Käytettyä aineistoa tarkasteltiin yhtenäisenä korpuksena, eikä esimerkiksi alueellisia, pyyntitavallisia, kalustollisia eroja otettu mitenkään huomioon. Jatkossa näiden erojen huomioonottaminen tulee syventämään ja monipuolistamaan kuvaa kalastajien näkökulmasta.

Kalastajien näkökulman kokonaisuuden hahmottaminen ja arviointi ammattikalastuksen profiilit-aineiston avulla saa uusia ulottuvuuksia eri sisältö- tai teemaluokkien välisten suhteiden vertailulla. Nyt esitetyssä tarkastelussa ei tällaista vertailua ollut mukana lainkaan, vaan se kohdistettiin pelkästään hintaan ja hinnanmuodostukseen. Tämänkin teeman yhteydessä nousi esiin kysymyksiä mm. saalismääristä, kalastajien välisestä kilpailusta ja markkinoinnista, joiden kaikkien kohdalla kuitenkin löytyy laajempi aineisto-osa omana sisältöluokkanaan. On huomattava, että tässä yhteydessä käytetty analyysimetodi oli tarkoituksellisesti melko yksinkertainen, eikä varmastikaan tyhjennä edes käytetyn aineisto-osan sisältämää tietoa kalastajien ajattelusta ja puheesta.

Tämän artikkelin lähtökohtana toimme esiin tarpeen selvittää kalastajien näkökulmaa kvalitatiivisella tutkimusotteella. Asian tärkeys tuli perustelluksi tämänkin hankkeen myötä. Esimerkiksi tutkimuksen strukturoidun osan mittareita suunniteltaessa yksi selvitettävä muuttuja koski kalastusammatin koettuja huonoja puolia. Etukäteistietojen mukaan mahdollisia vaihtoehtoja tuntui olevan useita: työympäristön puutteet, vaativat luonnonolosuhteet kalastuksen säätely, kalakantojen vaihtelu jne. Etukäteen oli vaikea yksilöidysti jäsentää sitä - edellä esitetyn kvalitatiivisen analyysin perusteella ilmeistä - seikkaa, että kalan alhainen hinta on varsin painokkaasti yksi kalastusammatin koettu huono puoli.

Strukturoiduilla, kvantifioituilla metodeilla haetaan yleensä yksinkertaisia syy-seurausuhteita. Esitetty analyysi osoitti, miten kalastajan perspektiivistä asiat näyttäytyvät myös monimutkaisempina, esimerkiksi kehämäisinä vuorovaikutussuhteina. Tällaiset näkökulmat tulisi ottaa huomioon niin tutkimuksessa kuin tehtäessä kalastuselinkeinoja koskevia yhteiskunnallisia päätöksiä. Lisäksi ne tuntuvat hyvin tärkeiltä ajatellen viranomaisten ja kalastajien välistä vuorovaikutusta ja tiedottamista.

KIRJALLISUUS

Alasuutari, P. 1993: Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Bærenholdt J. O. 1991: Bygdeliv. Livsformer og bosætningsmonster i Nordatlanten. Om fiskeriafhængige bygder i Island og på Færøerne. Publikationer fra Institut för Geografi, Samfundanalyse og Datalogi. Roskilde Universitetscenter. Forskningsrapport nr. 78.

Bateson, G. 1970: The Message of Reinforcement. Teoksessa: Alain et. al. (eds.): Language Behavior: A Book of Readings in Communication. Hague & Paris: Mouton.

Billig, M. 1988: Common-Places of the British Royal Family: A rhetorical analysis of plain and argumentative sense. Text 8 (3), 191-217.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1985: Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Holsti, Ole 1968: Content Analysis. Teoksessa Lindzey, G. & Aronson, E. (eds.) Handbook of Social Psychology. Reading, Mass.: Addison-Wesley.

Huotelin, H. 1992: Elämänkertatutkimuksen metodologiset ratkaisut. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteellisen tiedekunnan tutkimuksia nro 46.

Moilanen, T. & Roponen, S. 1994: Kvalitatiivisen aineiston analyysi Atlas/Ti-ohjelman avulla. Kuluttajatutkimuskeskus: Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2/1994

Salmi, J., Honkanen, A., Jurvelius, J., Moilanen, P., Salmi, P. ja Vesala, K.M. 1996: Haastatteluja Hangosta Utsjoelle. Ammattikalastuksen profiilit-tutkimuksen metodiikkaa (käsikirjoitus Kalatutkimuksia-sarjaan).

Salmi, P. & Salmi, J. 1995: Elinkeinon ja elämäntavan rajavesillä. Ammattikalastuksen ja kalastajayhteisöjen tutkimuksista Suomessa ja ulkomailla. Kala- ja riistaraportteja nro 30. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Helsinki.

Tesch, R. 1990: Qualitative Research. Analysis Types and Software Tools. New York: Falmer Press.

Vesala, K.M. 1992: Pienyrittäjien kontrollipremissit. Acta Psychologica Fennica, Soveltavan psykologian monografioita 5. Helsinki.

Vesala, K. M. 1994: Maailmankuva ja tiedon luokittaminen. Väljää pohdintaa kokoavasta kognitiosta. Teoksessa Pirttilä-Backman, A.-M. & Vesala, K.M. (toim.) Kognitiosta maailmankuvan ulottuvuuksiin. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 2/1994. Helsinki.

I OMA KALASTAJUUS

1-2 lähtökohdat

1. Kalastajaksi ryhtyminen ja sen vaiheet

- 1.1. Kalastusuran yleinen kuvaus
- 1.2. Tradition (myös perityn pyyntivälineistön merkitys), suvun kannustus ja tuki
- 1.3. Mikä on yhteisön (naapurit sukulaiset) suhtautuminen
- 1.4. Keskeiset siirtymät tai muutokset omassa kalastajuudessa (pyyntitapamuutokset)
- 1.5. Koulutustausta (kalastusala)
- 1.6. Miten kalastaja kokee asemansa ammattikalastajakentässä: alan ammattilainen vai harrastaja
- 1.7. Kouluttautumishalu (kalastusala)

2. Pyyntistrategia ja vapaa-ajan jaksottuminen

- 2.1. Kalastajan kalastushistoriaa (pyyntistrategian osalta)
- 2.2. Vapaa-aika ja harrastukset
- 2.3. Kalastuksen ajoittuminen (kalastuskuukaudet)
- 2.4. Kalastusalueiden ja matkojen muutokset
- 2.5. Halu laajentaa kalastusalueita

3 kalastus tulonlähteenä

3. Kalastus tulonlähteenä ja sivuansiot

- 3.1. Mahdolliset aiempaan ammattiin liittyvät asiat (myös siihen liittyvä koulutus)
- 3.2. Kuvaukset henkilökohtaisista ja ruokakunnan kalastuksesta saamista ansioista (myös esimerkiksi työttömyyskorvauksesta)
- 3.3. Kalastajien pohdinnat muiden tulonlähteen mm. kalastusmatkailun ja kalankasvatuksen, mutta myös kalastusammattiin liittymättömien ansioiden (palkka- tai virkatyö) merkityksestä
- 3.4. Muiden kalastajien ja yhteisön suhtautuminen sivutoimisuuteen
- 3.5. Suhtautuminen ansionmuodotuksen vaihtoehtoihin tulevaisuudessa

4-5 sosiaaliset lähiressurit ja suhteet

4. Perhe ja sukulaiset

- 1.1. Vanhemmat, puoliso, sisarukset, lapset ja sukulaiset: osallistuminen (talkootyö tai esim. vaimon kirjanpityö)
- 1.2. Perheen kannustus ja tuki
- 1.3. Pohdinnat perheen ja muun mahdollisen työvoiman merkityksestä (myös perheettömät)
- 1.4. Suhtautuminen ammatin jatkumiseen suvussa

5. Yhteiskalastus ja palkattu työvoima

- 5.1. Alusten miehistö ja yhteistyön toimivuus: toisaalta myös kalan markkinointiin ja jalostustoimintaan osallistujista saadut kokemukset.
- 5.2. Yhteiskalastuksen muodot
- 5.3. Palkan maksujärjestelmä/saaliin jakaminen ja siihen liittyvät ongelmat

6-9: materiaaliset resurssit ja oma talous

6. Pyyntivälineistö ja muu kalastusomaisuus

- 6.1. Pyyntitekniistä historiaa
- 6.2. Pyydysten rakenteesta (kuvaukset verkkojen silmäharvuuksista)
- 6.3. Alukset - ja aluksilla oleva pyyntitekniinen välineistö
- 6.4. Muu kalastusomaisuus (laiturit, hallit, mutta myös erilaisia koneita ja laitteita koskeva)

7. Velat ja rahalliset investoinnit

- 7.1. Asenne velanottoon ja investointeihin
- 7.2. Velan saantiin ja investointeihin liittyneet ongelmat

8. Saadut tuet ja korvaukset

- 8.1. Saadut kalastuskorvaukset (kalastuksen säätelystä maksetut korvaukset ja kalavahinkokorvaukset sekä kalastusvälineiden tuhoutumisesta tai rikkoutumisesta maksetut korvaukset)
- 8.2. Kalan hintatuki (silakka ja vähäarvoinen kala)
- 8.3. Eläkevakuutus
- 8.4. Tukien merkitys ammattiin ryhtymisessä
- 8.5. Suhtautuminen tukimuotoihin ja korvauksiin

9. Menestyksen ja kannattavuuden arviointi

- 9.1. Kuvaukset oman kalastuksen kannattavuudesta ja siinä tapahtuneista muutoksista
- 9.2. Eri toimintojen kannattavuuksien pohdinta

10-11: saaliin käsittely,
myynti- ja jalostustyö

10. Kalan markkinointi

- 10.1. Saaliin käsittelyyn ja markkinointiin liittyvää historiaa
- 10.2. Saaliin käsittely aluksella ja rannassa
- 10.3. Millä tavalla markkinoi ja miksi siihen on päädytty; ei asiakkaiden kanssa syntyneistä ongelmista tms.
- 10.4. Hygieniavaatimukset
- 10.5. Suhtautuminen markkinointiin liittyviin investointeihin ja markkinoinnin tulevaisuuteen

11. Jalostustoiminta

- 11.1. Jalostustoiminnan historiaa
- 11.2. Saaliin omatoiminen jalostus: nykyisen jalostustoiminnan muodot; eri työvaiheiden kuvausta
- 11.3. Millä tavalla markkinoi jalosteitaan ja miksi siihen on päädytty; ei asiakkaiden kanssa syntyneistä ongelmista
- 11.4. Hygieniavaatimukset
- 11.5. Saatu jalostusalan koulutus/ koulutustarpeet (suhtautuminen jalostukseen annettavaan koulutukseen)
- 11.6. Suhtautuminen jalostustoiminnan tulevaisuuteen
- 11.7. Kalaruokaperinteestä ja tuotteista

12: kalastus työnä

12. Kalastaminen työnä - työturvallisuus ja terveysriskit

- 12.1. Kalastustyön sisältö (esim. hyvät ja huonot puolet)
- 12.2. Työn sisällön kuvausta (työaika, kalastaminen työnä, varuillaanola tuulipäivinä, viihtyvyys pitkällä kalastusmatkoilla)
- 12.3. Ammatin raskaus, tapaturmat ja riskit (kalastuksesta aiheutuvat fyysiset ja psyykkiset ongelmat sekä ikääntyminen)
- 12.4. Pelastusvälineiden käyttö

13: ammatin arvostus

13. Ammatin arvostus ja tulevaisuus

- 13.1. Miten kalastaja arvostaa ammattiaan
- 13.2. Tulevaisuuden vaihtoehtojen yleinen arviointi (punnitaan erilaisia pyynti- ja markkinastrategisia vaihtoehtoja)
- 13.3. Yleiset kannanotot ammattikalastuksen tulevaisuudesta

14: tulevaisuuden kuvat,
toimintastrategiat

14. Kalastajan omaa yritystoimintaa koskevat tulevaisuuden kuvat ja toimintasuunnitelmat

- 14.1. Sisältyy mm. varsinainen kalastus, markkinointi, jalostus, kalastusmatkailu ja kaikki sivuansioihin liittyvä
- 14.2. Kaikki mitä puhutaan omista mahdollisuuksista ja toimintavaihtoehtoista.
- 14.3. Kouluttautumistarpeet
- 14.4. Investointitarpeet
- 14.5. Ammatin jatkuminen suvussa

II LUONTO JA YMPÄRISTÖ

21. Luonto ja luonnonvoimat

- 21.1. Luonnonvoimat (sää, talvi)
- 21.2. Kuvaukset pyyntialueen ja -paikkojen

22. Saaliskohteet ja kantojen muutokset

- 22.1. Kantojen muutokset
- 22.2. Vaellukset ja muu käyttäytyminen
- 22.3. Kuvaukset saaliista ja niiden muutoksista
- 22.4. Istutustoiminta

23. Hylje

- 23.1. Hyljekantojen muutokset
- 23.2. Hylkeiden aiheuttamat ongelmat
- 23.3. Hylkeiden käyttäytyminen

24. Saasteet

- 24.1. Vesien saastuminen ja/tai verkkojen likaantuminen (siihen liittyvät ongelmat; vahingonkorvaukset yms)
- 24.2. Kalojen makuvirheet ja myrkkypitoisuudet

25. Meriliikenne

- 25.1. Laivaliikenteen ja myös vapaa-ajan veneilyn aiheuttamat ongelmat

26. Vesistöjen rakentaminen ja ruoppaukset

- 26.1. Väylätyöt ja ruoppaukset, jokien perkaus
- 26.2. Jokien ja vesistöjen säännöstely
- 26.3. Jokien kunnostus

27. Luonnonsuojelu

- 27.1. Yleiset kannanotot luonnonsuojeluun (kalat, linnut, metsät, meret, ; luonnonsuojelupolitiikka)

III TOISET KALASTAJAT

31. Toiset kalastajat yleensä

- 31.1. Kylän tai yhteisön kalastuksen historiaa (siltä osin kun puhutaan toisista kalastajista)
- 31.2. Kalastajien arvioita muista kalastajista: toimintatavoista (samalla kalastajat saattavat ryhmitellä heitä esimerkiksi: turistikalastajat, eläkeläiskalastajat yms.)
- 31.3. Miten kalastaja suhtautuu näihin eri kalastajaryhmiin ? (pääammatti- ja sivuammattikalastajat)
- 31.4. Suhtautuminen uusiin alalle tuleviin kalastajiin
- 31.5. Arviot toisten kalastajien saaliista yms.

32. Salakalastus

33. Kilpailu

- 33.1. Eriarvoisuuden tunne esimerkiksi kalastuksen säätelyyn ja tukipolitiikkaan liittyvissä asioissa.
- 33.2. Kannanotot muiden kalastajien välineistöön (pyydykset, alukset) ja kalastuspyrkimykseen yleensä
- 33.3. Kuvaukset kilpailutilanteista (markkinointi, saaliin ja pyyntipaikkojen salaaminen yms.).
- 33.4. Kalan pimeää myyntiä

34. Yhteistyö

- 34.1. Kalastajien virallinen (järjestötoiminta) ja epävirallinen yhteistyö ja niistä saadut kokemukset: missä onnistuttu ja missä taas ei,
- 34.2. Kokemuksia yhteiskalastuksesta ja -markkinoinnista (yhteistyö myös samaan ruokakuntaan kuuluvien kanssa)
- 35.3. Kalastajien keskinäinen yhteydenpito kalastaessa (muilta saadut kalastamiseen liittyvät vinkit: hyvät saaliit ja apu)
- 35.4. Yhteistyö muiden yrittäjien (esim. maatalous- ja matkailuala) kanssa

35. Toisilta kalastajilta saatu tieto ja taito

- 35.1. Pyyntiteknikan kehittyminen, kalan markkinointi-ideat (myös isältä saatu tieto & taito; traditio)
- 35.2. Pyyntitekniiseen säätelyyn liittyvät asiat (mm. rajoitusten sisältö)

36. Kalastajajärjestöt

- 36.1. Miten kalastaja on kokenut Ammattikalastajaliiton toiminnan ? (myös esim. sieltä saatava informaatio)
- 36.2. Osallistuminen kalatalousalan järjestöjen toimintaan
- 36.3. Paikallisten kalastajajärjestöjen ja kalastusalueiden toiminta

IV YHTEISKUNTA

41. EU

- 41.1. Kannannot EU:n puolesta tai vastaan
- 41.2. EU:n liittymisen seuraukset (markkinointi, investoinnit)

42. Kalastuksen ohjaus

- 42.1. Kalastuksen ohjaus yleisellä tasolla
- 42.2. Yleisen mielipiteen vaikutus (yhteisö, radio, TV, lehdet ym.)
- 42.3. Kalastajien suhtautuminen säätelyyn (ja eri säätelymenetelmiin)
- 42.4. Säätelyn vaikutukset kalastajan toimintoihin
- 42.5. Kalastajien ehdotuksia kalastuksen ohjauksen järjestämiseksi

43. Vesialueiden omistus, kalastusluvat ja valvonta

- 43.1. Kalastuksen ohjaus paikallisella tasolla: (esim. lupien ja vesialueiden saatavuus; myös kaikki pyydysten käyttöoikeuteen liittyvät asiat)
- 43.2. Merivartioston ja muiden valvontaviranomaisten sekä kalastuksen valvojien toiminnasta (myös EU:n myötä tulevat valvontavelvoitteet)
- 43.3. Kannannot sanktioihin (luvattomasta kalastuksesta)

44. Viranomaisten välittämä tieto, tiedotus

- 44.1. Viranomaisten välittämä tieto ja tiedotus: kirjeet, tiedotteet, kokoukset ja neuvottelut, millä tavalla kalastaja saa tietoa (kalastajaorganisaatioilta vai mistä)
- 44.2. Mikä on tiedotusvälineiden (lehdistö, radio, televisio ym.) merkitys
- 44.3. Ammattikalastajien tiedon hyödyntäminen päätöksenteossa
- 44.4. Yleisestä yhteistyöstä viranomaisten kanssa

45. Viranomaisille tehtävät selvitykset ja korvaushakemukset

- 45.1. Tukien ja korvausten anomiseen liittyvät asiat
- 45.2. Saaliskirjanpitoihin tekemiseen liittyvät asiat

46. Verot ja verottaja

- 46.1. Veroilmoitusten tekemiseen liittyvät asiat

47. Viranomaisten toiminta yleensä

- 47.1. Toiminnan yleinen arviointi (onnistuminen)
- 47.1. Aluepolitiikka ja kansanedustajat

V ASIAKKAAT, MARKKINAT

51. Kalan hinta ja hinnanmuodostus

- 51.1. Kalan hinta (myös arvonlisävero) ennen ja nyt
- 51.2. mitkä tekijät vaikuttavat hintakehitykseen ja hinnanmuodostukseen ? (kalan laatu, myrkyt, kalantuonti ym.)
- 51.3. Kalan laatu (voiko kalastaja vaikuttaa kalan hintaan ?)
- 51.4. Kalan hinta ja tulevaisuus

52. Ostajat, asiakkaat ja kysyntä

- 52.1. Kalakauppaan liittyviä taustoja ja historiaa
- 52.2. Yhteistyömuodot (kalatukut, kuluttajat ym); kalan kuljetus asiakkaille, toimitusvarmuus, kalan saatavuus)
- 52.3. Yhteistyön sujuminen eri sidosryhmien kanssa
- 52.4. Kalastajien kilpailu markkinoista (kalan kysyntä ja muiden kalastajien tarjonta; myös pimeän myynnin ongelma)
- 52.5. Kalakaupan valvonta
- 52.6. Kalan markkinatapahtumat (hygienia, laatuvaatimukset)
- 52.7. Kalan ulkomaankauppa (tuonti ja vienti)(markkinoinnin

asiakkaat
markkinat

yhteiskunta

luonto

kalastaja

kalat

toiset kalastajat